

CJI predavanje:

dr. sc. Zvezdana Vrzić

Sveučilište u Rijeci/New York University

**Mehanizmi jezičnog napuštanja: jezična
upotreba, stavovi i identitet
među govornicima vlaškog/žejanskog jezika u
Istri**

četvrtak, 11. svibnja 2017.

14 sati, predavaonica 401

Vlaški/žejanski jezik (ISO 639-3: ruo; istrorumunjski) je visokougrožen jezik koji se koristi u dvjema malim jezičnim enklavama na istarskom poluotoku u Hrvatskoj. Žejanski se govori u selu Žejane a vlaški u nekoliko sela tridesetak kilometara južno od Žejana, uz sjeverni rub Čepićkog polja. Većina govornika na dvama jezičnim područjima izražava lojalnost prema jeziku i ima spram njega pozitivne stavove. Istovremeno, ove zajednice se nalaze u završnim fazama postupnog jezičnog napuštanja vlaškog/žejanskog u korist hrvatskog (Vrzić i Singler 2016). Danas ima još oko 120 tečnih i aktivnih govornika u ovim selima i oni čine trećinu njihovih stanovnika.

U prezentaciji se najprije kratko razmatraju makrosociolingvistički faktori dugog procesa jezičnog napuštanja u zajednicama u okviru povijesnog konteksta regije, kao na primjer, neodrživost ekstenzivne poljoprivrede, intenzivna i dugotrajna depopulacija, te promjene u načinu življenja do kojih je došlo zbog industrijalizacije i modernizacije regije nakon Drugog svjetskog rata. Potom se prelazi na analizu današnjeg stanja vlaške/žejanske-hrvatske dvojezičnosti kroz prikaz rezultata sociolingvističkog istraživanja izvedenog putem upitnika 2013. godine. Upitnike su ispunile trideset i dvije osobe od 22 do 84 godine starosti a prikupljali su ih i s njima popunjavali izvorni govornici vlaškog/žejanskog jezika. Pitanja u upitniku ticala su se jezične upotrebe prema samoprocjeni, te stavova prema jeziku i vlastitom identitetu.

Jezična upotreba u različitim domenama i s različitim sugovornicima je analizirana metodom implikacijskog skaliranja (Gal 1978, Rickford 2002). Ovo skaliranje ističe životnu dob (kako

govornika tako i sugovornika) kao najvažnije odrednice jezičnog izbora. Također dolazi do izražaja razlika između domene doma i zajednice kao i razlike između dvije lokacije gdje se jezik govori. Iako su obrasci jezične upotrebe među govornicima žejanskog manje uniformni a napuštanje jezika počinje kasnije,

CENTAR ZA JEZIČNA ISTRAŽIVANJA FILOZOFSKOG FAKULTETA U RIJECI

gledajući u cjelini, tj. obje lokacije, najstariji govornici izvještavaju da govore vlaški/žejanski kod kuće (s govornicima iste dobi ili onim starijima) i sa susjedima, dok govore i vlaški/žejanski i hrvatski s djecom i u zajednici. Ispitanici srednje dobne skupine izvještavaju da govore i vlaški/žejanski i hrvatski kod kuće a samo hrvatski s djecom i u zajednici. Najmlađi govornici izvještavaju da govore hrvatski (gotovo) posvuda i (gotovo) sa svim sugovornicima.

Generacijske promjene u jezičnoj upotrebi su u korelaciji s stavovima ispitanika prema vlastitom identitetu. Odgovori ispitanika pokazuju da oni imaju višestruke i slojevite identitete koje uglavnom dijele s ostalim stanovnicima u Istri i posebice sa svojim susjedima koji govore isključivo hrvatski. Većina iskazuje pripadnost hrvatskom i istarskom identitetu, najčešće u kombinaciji jednog s drugim ali različitih intenziteta. Razlike po pitanju iskazanog identiteta između govornika vlaškog i govornika žejanskog svode se na razlike u intenzitetu afilijacije s pojedinim identitetom, a ne na razlike u izboru vrste identiteta.

Iako se ove veće identitetske kategorije podudaraju s uznapredovalom fazom jezičnog napuštanja u zajednicama i gubitkom jasne grupne razlikovnosti, većina govornika istovremeno smatra vlaški/žejanski jezik (pored obiteljske pripadnosti) određujućim elementom svog grupnog identiteta koji se iskazuje kao snažna pripadnost selu. Mnogi također izražavaju purističke jezične stavove koje pokazuju njihov protektivan stav prema lokalnom jeziku. Ovo pokazuje njihovu potrebu da zadrže osjećaj lokalnog identiteta i kulturne različitosti, usprkos tome što je takav njihov stav istovremeno u kontradikciji s vlastitom, vrlo smanjenom, upotrebom jezika u obiteljima i selima. Međutim, najmlađi govornici, koji govore vlaški/žejanski vrlo rijetko ili nikada i koji imaju ograničeno produktivno znanje jezika ili su samo receptivni dvojezičari, više ne doživljavaju jezik kao oznaku vlastitog mjesnog identiteta čak i kada imaju pozitivan stav prema simboličkoj ulozi koju vlaški/žejanski jezik ima u seoskoj kulturi.

Literatura:

Gal, Susan. 1978. Peasant men can't get wives: Language change and sex roles in a bilingual community. *Language in Society* 7.1: 1-16.

Rickford, John. 2002. Implicational scales. In J.K. Chambers, Peter Trudgill, & Natalie Schilling-Estes (eds.), *Handbook of Language Variation and Change*, 142-167. Oxford: Blackwell.

Vrzić, Zvezdana and John Victor Singler. 2016. Identity and language shift among Vlashki/Zheyanski speakers in Croatia. *Language Documentation and Conservation in Europe*, edited by Vera Ferreira and Peter Bouda, *Language Documentation and Conservation, Special Publication 09*.